

Quan em van proposar de parlar sobre Arcadi Garcia, el primer pensament va ser que tan magna estàtua mereixia el pedestal més bo; i evidentment no era falsa modèstia, sinó l'absoluta convicció que sols un especialista podria valorar adequadament els seus nombrosos estudis sobre història del dret medieval, història econòmica i mercantil, institucions clàssiques del dret valencià, cartes de poblament i sobre moltíssimes altres qüestions que considerem menors, però que són imprescindibles per bastir obres més ambicioses. Però em van tranquil·litzar: la meua missió, més encara que valorar la seua obra, consistiria a fer una aproximació al personatge i explicar l'impacte de la seua figura en els seus veïns, sobretot en alguns que, parlant estrictament, no ens podríem considerar *amics* seus, i dels quals seria pretensió dir que érem deixebles, però sabent que hi teníem una relació freqüent i el consideràvem un *mestre*, un model intel·lectual i humà.

Arcadi Garcia i Sanz va nàixer a la Vall d'Uixó el 1926; per tant, poc podia recordar de l'efervescència de l'arribada de la República ni de la firma de les Normes de Castelló, on va participar son pare, el senyor Honori Garcia i Garcia. Els canvis de destinació del pare, que era notari, van obligar la família a successius trasllats a Artana, Santa Bàrbara i Vic, sempre mantenint la Vall com a nucli de referència; després, a causa dels estudis, Arcadi també va haver de desplaçar-se a Barcelona i a València. Anys més tard, en recordar-ho, feia broma dient que havia tingut una joventut *nòmada* i assegurava que tan sols anava a escola en les temporades d'estada a la Vall. La seua escolarització, doncs, era intermitent i, si bé va arribar a tindre mestres molt recordats a la Vall, com Bernarda Serra i Ramon Pallarès, sembla que la família era partidària de deixar que la natura fes el seu curs i que l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura arribara a través del que ara en diríem *immersió*: com que a casa tenien abundant material escrit, el fill, a mesura que s'hi sentia interessat, s'esforçava a desxifrar-lo. Aquest sistema, però, per més que en el cas d'Arcadi va ser eficaç, jo no aconsellaria que l'aplicàrem indiscriminadament.

Els tres anys de guerra, la família Garcia els va passar a Vic i després, mentre el pare recomponia, enmig de la diàspora cultural, els llaços anteriors amb la Societat Castellonenca de Cultura i fundava el Patronat d'Estudis Osonencs, Arcadi estudiava, primerament el batxillerat a Vic i després, Dret i Filosofia i Lletres, a Barcelona i a València. I coneixia Montserrat Oms, filla de Gurb, un poblet de la plana de Vic; el seu primer amor (i l'únic, aclaria Arcadi, perquè, segons deia, en qüestions amoroses era *monòfag*). Van començar a festejar l'any 1949, però no es van casar fins al 57. Llavors es van establir a la Vall, que és on naixerien els seus quatre fills.

A partir d'aquell moment, la seua integració en la vida del nostre poble va ser total i la seua dedicació al treball i la seua bonhomia van fer que ben aviat fóra considerat un digne successor del pare, mort quatre anys abans a cinquanta-set anys. Però, si he de ser sincer, els conciutadans el consideraven una miqueta *raret*: no era normal un home que passava llargues hores tancat al despatx, estudiant vés a saber quina classe de llibres. Perquè, al mateix temps que exercia d'advocat, feia estudis de dret marítim, per influència de Ramon d'Abadal, i treballava amb Germà Colon en l'edició dels *Furs de València*. I es dedicava a coses tan peregrines com organitzar una biblioteca municipal, inexistent fins en aquell moment, o preparar la retolació dels camins rurals del poble, aprofitant que era president de la Germandat de Llauredors i Ramaders, en una operació que, de fet, seria la primera normalització lingüística de la Vall, i feta, com corresponia al caràcter d'Arcadi, discretament, sense estridències. Durant uns quants anys també va dirigir la biblioteca de la Caixa Rural Sant Isidre.

El primer record que tinc d'Arcadi és precisament aquest. Una colleta d'estudiants de batxillerat anàvem de tant en tant a la biblioteca de la Caixa i hi vàiem un senyor prim, de pell pàl·lida, sempre vestit amb *tratge* fosc i camisa blanca, que era més aviat parc de paraules, i el respecte que ens infonia el seu posat seriós no era prou per evitar que anàrem de taula en taula, xerrant, movent enrenou i practicant les impertinències que pertoqueu a tot adolescent. Per això quan, poc després, algú em va suggerir que anara a sa casa a demanar-li informació per a un treball d'estudis, vaig

trucar a la seua porta temorós que recordara un d'aquells xiquets que rebaldien per la biblioteca. Naturalment Arcadi no me'n va fer cap comentari i em va atendre amb sol·licitud.

D'aquella primera visita en recorde dues coses. La primera, que l'entrada de la casa encara era de terra, com corresponia a les cases tradicionals de llauradors, i al menjador hi conservava el canterer, amb un preciós conjunt floral als taulellets de la paret. Aquests dos elements em van cridar l'atenció perquè, si bé estaven presents en moltes cases del poble, la tendència de l'època era de suprimir-los, «modernitzar les cases». La Vall d'Uixó vivia obnubilada en la indústria sabatera i en dues dècades havia triplicat la població: aquelles entrades amples de terra per deixar passar el carro i aquells canterers parlaven d'un passat llaurador i espardeyer que no mereixia ser recordat. En canvi, Arcadi, acostumat a moure's per èpoques pretèrites, coneixia la importància de la memòria i tendia a conservar els papers, els objectes i fins i tot la distribució dels espais.

La segona sorpresa d'aquella primera visita va ser veure textos escrits en valencià, però en un valencià de veritat, creïble, digne. Per més sorprenent que puga resultar als joves d'ara, fa trenta o trenta-cinc anys els adolescents de la Vall —que pràcticament parlàvem tots valencià—, els únics textos que vèiem en el nostre idioma eren els sainets i, si anàvem a Borriana o a València, els rètols de les falles. I en tots dos casos la llengua no invitava al respecte.

Hi vaig tornar moltes vegades, a casa d'Arcadi, i, com jo, molts altres amics, companys o coneguts: normalment a demanar-li alguna cosa o a fer-li alguna consulta. A mi em feia una miqueta de pena destorbar-lo però, la veritat, a ell no semblava importar-li. Quan li demanava informació sobre qualsevol tema, es fregava les mans, pensava uns instants i es girava cap a una prestatgeria: «Alguna cosa hi ha, alguna cosa hi ha.» Parlava sempre a poc a poc i en veu baixa, com si li fes por trencar la pau de la casa. I sempre ens aclaria els dubtes, podíem preguntar-li d'història, de llengua, de dret... O sabia la resposta o sabia on trobar-la. Això va crear entre nosaltres una mena d'automatisme i el primer pas per estudiar

alguna qüestió referent a la Vall era consultar-l'hi: «Això pregunta-ho a Arcadi, Arcadi ho sap tot.»

Mentrestant les seues obres anaven apareixent al butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura, a la revista *Ausa* de Vic, a la *Revista de Catalunya*, a les publicacions de la Vall, però, com és habitual en aquests casos, especialment entre els valencians, tenia més reconeixement a Barcelona que al seu mateix poble. El canvi de consideració va arribar amb el canvi de règim. Els llargs anys de repressió havien amagat tota interpretació de la realitat i de la història que no coincidira amb la dictadura. Ara, amb el nou règim, apareixien nous valors, calia traure a la llum noves raons i noves explicacions, i calia que les avalaren estudis rigorosos. Llavors Arcadi, reservat i pacífic de mena, es va sentir obligat a participar en debats, conferències i exposicions públiques que, més d'una vegada, suscitaven les ires dels sectors immobilitistes. Arcadi deia que li tocava fer «sermons de quaresma» i la tria d'aquesta paraula és un exemple més de la relació de la família d'Arcadi amb el sant valencià, perquè la imatge que tenim a la seua ermita, ací a la Vall, la va fer un escultor de Vic a instàncies d'Honorí Garcia, per ocupar el lloc de l'antiga, desapareguda durant la guerra. Van fer la imatge, li van posar un hàbit de frare dominicà i, des d'aleshores, la família Garcia s'encarregava cada any d'endreçar el sant quan s'acostava la seua festa.

A poc a poc, van començar a ploure-li els reconeixements. Ja era membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de l'Institut d'Estudis Catalans, i ara passava a pertànyer al Consell Assessor de Cultura de la Diputació de Castelló, membre del Consell Valencià de Cultura, de la Institució Alfons el Magnànim, de la Junta Consultiva d'Acció Cultural del País Valencià, Premi d'Honor de les Lletres Valencianes, Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya... I Fill Predilecte de la Vall d'Uixó, nomenament concedit en la mateixa sessió a Arcadi i, a títol pòstum, a son pare. I al mateix temps continua publicant les edicions crítiques dels *Furs de València* i el *Llibre del Consolat de Mar*, *Història de la marina catalana*, *Societats mercantils medievals a Barcelona*, *Assegurances i canvis marítics medievals a Barcelona*.

Supose que tot això li degué donar més seguretat però, pel que fa al caràcter, en lloc d'estufar-lo el va fer més accessible encara. Quan, l'any 1988, Acció Cultural del País Valencià a la Vall d'Uixó va plantejar a l'Ajuntament, per enèsima vegada, la normalització del nom del poble, Arcadi va participar ferventment en aquella *campanya de la i* a través d'informes, conferències, rodes de premsa i entrevistes, i no va posar cap objecció a distribuir pels carrers fulletons informatius; de la mateixa manera que, anys més tard, va voler participar en la defensa de les Casetes dels Mestres i el Mercat Vell. I quan es multiplicaven els elogis per la seua persona, tenia l'habilitat de desviar la conversa abans que s'unflara massa la seua vanitat. Recorde una vegada, per exemple, que comentàvem l'alt nivell dels mestres i col·laboradors que havia tingut: Lluís Revest, Martí de Riquer, Joan Reglà, Ramon d'Abadal, Germà Colon, Josep M. Madurell, Maria Teresa Ferrer... En un moment donat, pareixia que el to podia ser pedant i Arcadi va tallar: «Sí que he tingut mestres bons... La llàstima és que jo haja eixit tan burro.»

La consagració popular, a la Vall, va ser l'exposició-homenatge que li va dedicar l'Associació Cultural Amics de la Vall l'any 1991. Els cartells i els fulletons amb la seua imatge es van repartir per tota la ciutat i per totes les escoles, i els xiquets, quan el veien pel carrer, el reconeixien. I aleshores va passar a ser un clàssic i les seues frases, normalment enginyoses, eren repetides com un argument d'autoritat. Una vegada lamentàvem (com sempre) que a la Vall hi haguera tres bandes de música i nombroses agrupacions musicals i que, en canvi, quan venia algun concertista només hi acudien vint o trenta espectadors, i Arcadi, amb aire greu, va dir que a «La Vall, molts músics però poca música». En una altra ocasió comentàvem els problemes creixents de l'ensenyament; era una qüestió que Arcadi coneixia de primera mà perquè l'any 1985 havia començat a impartir classes a Formació Professional i després havia passat al Col·legi Universitari de Castelló, que poc després seria Universitat Jaume I. Quan algú va comentar que moltes vegades el mestre, en lloc de preocupar-se per ensenyar una matèria, havia d'enfrontar-se a problemes socials o familiars, Arcadi va afirmar: «S'han confós la instrucció pública i l'auxili social».

Excepcionalment, per tant, Arcadi Garcia va rebre en vida el reconeixement que mereixia. No sé si tot el que mereixia, però, ateses les circumstàncies, en podem estar satisfets. Ara bé, podem dir el mateix després de la seua defunció, ocorreguda l'any 1998? Hem posat els mitjans necessaris per garantir que les generacions futures coneguen la seua figura i la seua obra? No vull enlairar-me en grans plantejaments, em cenyiré només a la Vall d'Uixó i m'inclouré en els interrogants perquè, com a pertanyent a aquesta col·lectivitat, també vull sentir-me'n responsable. Ens hem assegurat que totes les publicacions d'Arcadi (i de son pare, naturalment) estiguen catalogades i es troben a l'abast de qualsevol estudiós? Hem immortalitzat el seu nom degudament en alguna via pública important o amb algun premi literari o d'investigació? Hem pensat de posar ni que siga una placa commemorativa a la casa on va nàixer o a la casa on va viure i morir? Naturalment ens podríem fer més preguntes però, més important encara, caldria començar a respondre-les i actuar en conseqüència.

M'agradaria acabar amb unes paraules del mateix Arcadi. L'any 1991, amb ocasió de l'homenatge que he comentat adés, li vam preguntar què sentia, un home tímid com ell, partidari de la vida recollida i casolana, quan les circumstàncies el transformaven en un personatge públic escoltat i admirat. La seua resposta textual va ser la següent: «En primer lloc, gratitud pel reconeixement, perquè no és habitual ser reconegut en la pròpia terra. Per tant, primer, he d'estar agraït a tothom. Però m'agradaria que, per damunt de tot, per damunt de les anècdotes i els personalismes (que a mi em vénen grans), quedara un missatge molt clar: les grans possibilitats que tenen obertes a l'estudi i a la investigació les generacions actuals i la necessitat que hi ha d'aquests treballs. Això és el que haurien de comprendre tots, les persones i les institucions. Jo només sóc una pobra persona que s'ha hagut de sobreposar moltes vegades a la pròpia misèria per realitzar tasques que, en principi, eren contràries a la meua manera de ser. Però s'havien de fer i, possiblement, no hi havia ningú altre disposat a fer-les. He hagut de treballar molts anys en silenci i, sovint, a repèl i contra corrent; però sempre ho he fet gustosament, perquè

era el que m'agradava. Des d'aquest punt de vista sí que puc ser un exemple, i no vull presumir tampoc de falsa modèstia. Però el més important, més que jo i més que tot açò, és que cal treballar, perquè el nostre poble ho necessita. Nosaltres, vosaltres hauria de dir, ho podeu fer.»